

Яновський Ю. П.^{1,2}, Слупіцька Ю. В.²

¹ Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України

² Уманський національний університет садівництва

ВИДОВИЙ СКЛАД ШКІДЛИВИХ КОМАХ І КЛІЩІВ У ПЛОДОВИХ РОЗСАДНИКАХ ЦЕНТРАЛЬНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Уточнено видовий склад основних шкідників, ентомофагів та акарифагів плодкових розсадників Центрального Лісостепу України.

Вступ

Одним із шляхів інтенсифікації садівництва України є закладання високоврожайних, скороплідних промислових насаджень. У зв'язку з цим зростає потреба у високоякісному садивному матеріалі, що потребує правильної організації розсадників [6].

У зв'язку з впровадженням у виробництво інтенсивних технологій отримання плодової продукції в садівничій галузі України відбуваються докорінні зміни в розсадництві: поряд з традиційним способом отримання саджанців шляхом зеленого вічкування, близько половини садивного матеріалу одержують внаслідок зимового щеплення і контейнерним способом, поліпшено асортимент підщепного і прищепного матеріалів. Водночас потребує перегляду стратегія захисту плодового розсадника від основних шкідників і хвороб [6, 7].

Для плодкових, як і для кожної групи сільськогосподарських культур, є характерним формування певного фауністичного комплексу, що складається з багатодіних і спеціалізованих стосовно трофічності видів, які пошкоджують різноманітні частини рослин і змінюють один одного впродовж вегетаційного періоду [1, 2]. Виділити домінування будь-якого з них досить проблематично, однак комплексний їх вплив не викликає сумнівів [3].

Пізнання суті взаємин, що складаються між організмами в агроценозах, динаміки рівня чисельності і життєздатності популяцій шкідників має важливе практичне значення. На основі виявлених закономірностей можна прогнозувати час масового розмноження шкідників, управляти природними процесами саморегулювання їхньої чисельності,

тобто сприяти формуванню певних стосунків між корисними і шкідливими організмами [4].

Нині видовий склад шкідників розсадників зерняткових культур вивчено недостатньо, що стало підставою дослідження найбільш шкідливої фауни ценозів плодкових розсадників Центрального Лісостепу України.

Матеріали та методи досліджень

Впродовж 2009–2010 рр. у плодкових розсадниках Уманського національного університету садівництва та Інституту помології ім. Л. П. Симиренка НААНУ вивчали видовий склад, біологію та динаміку чисельності комах і кліщів, трофічно зв'язаних з грушею та яблуною, їхніх ентомоакарифагів, а також заселеності згаданих рослин в агробіоценозі. Досліди проводили згідно з загальноприйнятими методиками [5]. Чисельність сисних і листогризух шкідників встановлювали шляхом огляду всього саджанця. Результати заселеності рослин цими видами визначали за шестибальною шкалою. Щільність популяцій ґрунтових шкідників проводили методом ґрунтових розкопок (проби ґрунту розміром 0,5 × 0,5 × 0,5 м).

Результати та обговорення

Результати досліджень свідчать, що найбільш поширеними шкідливими об'єктами плодового розсадника є такі види як кліщі (червоний плодковий, звичайний павутинний), листоблішки (яблунова, грушева), попелиці (сіра яблунова, зелена яблунова), каліфорнійська щитівка, хрущ західний травневий, галиці (яблунова листкова, грушева листкова,

вічкова), садові трубокверти (букарка, казарка) і довгоносики (брунькоїд, квіткоїд), листогризу-чі види (п'ядун-обдирало плодовий, п'ядун зимовий, шовкопряд непарний і кільчастий, американський білий метелик, золотогоуз, білан жилкуватий) та види, що пошкоджують генеративні органи

(яблунева і грушева плодожерки, грушевий і яблуневий пильщики).

Всього зареєстровано 101 вид, що постійно мешкають у розсадниках, з них 67 фітофагів і 34 — їхніх хижаків і паразитів (табл. 1, 2).

1. Видовий склад шкідників плодкових розсадників

Кліщі — <i>Acarina</i>
Родина <i>Tetranychoidae</i>
1. Кліщ червоний плодовий (<i>Panonychus ulmi</i> Koch.)
2. Кліщ глодовий (<i>Tetranychus viennensis</i> Zacher)
3. Кліщ звичайний павутинний (<i>Tetranychus urticae</i> Koch.)
Родина <i>Eriophyidae</i>
1. Кліщ грушевий галовий (<i>Eriophyes piri</i> Pgst.)
Комахи — <i>Insecta</i>
Ряд рівнокрилі, або хоботні — <i>Homoptera</i>
Родина <i>Cicadellidae</i>
1. Горбатка-буйвол (<i>Stictocephala bupalus</i> F.)
2. Цикадка зелена (<i>Cicadella viridis</i> L.)
3. Цикадка розанова (<i>Edwardsiana rosae</i> L.)
Родина <i>Psylloidae</i>
1. Листоблішка грушева (<i>Psylla pyri</i> L.)
2. Листоблішка яблунева (<i>Psylla mali</i> Schmiedbg.)
3. Листоблішка велика грушева (<i>Psylla pyrisuga</i> Forst.)
Родина <i>Aphididae</i>
1. Попелиця зелена яблунева (<i>Aphis pomi</i> Deg.)
2. Попелиця яблунево-подорожникова (<i>Dysaphis mali</i> Ferr.)
3. Попелиця червоноголова, або сіра яблунева (<i>Dysaphis devecta</i> Walk.)
4. Попелиця, листокрутка грушева (<i>Dysaphis (Veزابura) reamuri</i> Mordv.)
5. Попелиця в'язово-грушева (<i>Erisoma lapuginosum</i> Hart.)
Родина <i>Diaspididae</i>
1. Каліфорнійська щитівка (<i>Diaspidiotus perniciosus</i> Comst.)
2. Яблунева комоподібна щитівка (<i>Lepidosaphes ulmi</i> L.)
3. Несправжня каліфорнійська щитівка (<i>Diaspidiotus ostreaformis</i> Curt.)
Родина <i>Coccidae</i>
1. Щитівка акацієва несправжня (<i>Parthenolecanium corni</i> Bouche)
2. Щитівка глодова несправжня (<i>Palaeolecanium bitubercularum</i> Targ.)
3. Щитівка яблунева куляста несправжня (<i>Eulecanium mali</i> L.)
Ряд твердокрилі — <i>Coleoptera</i>
Родина <i>Scarabidae</i>
1. Кравчик-головач (<i>Lethrus apterus</i> Laxm.)
2. Хрущ західний травневий (<i>Melolontha melolontha</i> L.)

3. Хрущ східний травневий (<i>Melolontha hippocastani</i> Fabr.)
4. Хрущ червневий (<i>Amfimallon solstitialis</i> L.)
5. Хрущ волохатий (<i>Anoxia pilosa</i> F.)
Родина <i>Elateridae</i>
1. Ковалик смугастий (<i>Agriotes segetum</i> L.)
2. Ковалик широкий (<i>Selatosomus latus</i> F.)
Родина <i>Tenebrionidae</i>
1. Букарка (<i>Coenorrhinus pauxillus</i> Germ.)
2. Казарка (<i>Rhynchites bacchus</i> L.)
3. Довгоносик сірий бруньковий, або брунькоїд (<i>Sciaphobus squalidus</i> Gyll.)
4. Яблуневий квіткоїд (<i>Anthonomus pomorum</i> L.)
5. Довгоносик сірий буряковий (<i>Tanymecus palliatus</i> F.)
Ряд двокрилі (мухи) — <i>Diptera</i>
1. Галиця яблунева листкова (<i>Dasyneura mali</i> Kieffer.)
2. Галиця грушева листкова (<i>Dasyneura pruni</i> Bouch.)
3. Галиця вічкова (<i>Thomasiniana oculiperda</i> Rubs.)
Ряд метелики, або лускокрилі — <i>Lepidoptera</i>
Родина <i>Noctuidae</i>
1. Озима совка (<i>Agrotis segetum</i> Schiff.)
Родина <i>Tortricidae</i>
1. Листокрутка брунькова (<i>Spilonota ocellana</i> F.)
2. Листокрутка розанова (<i>Archips rosana</i> L.)
3. Листокрутка сітчаста (<i>Adoxophyes orana</i> F.R.)
4. Листокрутка- товстухка строкатозолотиста (<i>Archips xylosteana</i> L.)
Родина <i>Geometridae</i>
1. П'ядун зимовий (<i>Operophtera brumata</i> L.)
2. П'ядун-обдирало (<i>Erannis defoliaria</i> Cl.)
Родина <i>Gracillariidae</i>
1. Міль яблунева нижньобокова (<i>Lithocolletis pyrifoliella</i> Grsm.)
Родина <i>Lyoniidae</i>
1. Міль глодова кружкова (<i>Leucoptera scitella</i> L.)
2. Міль крихітка яблунева біла (<i>Lyonetia clerkella</i> L.)
Родина <i>Coleophoridae</i>
1. Міль плодова чошликова (<i>Coleophora hemerobiella</i> Scop.)
Родина <i>Cossidae</i>
1. Червиця в'їдлива (<i>Zeuzera pyrina</i> L.)
Родина <i>Aegeridae</i>
1. Склівка яблунева (<i>Aegeria tyroaeformis</i> Borkh.)
Ряд напівтвердокрилі — <i>Hemiptera</i>
Родина <i>Pentatomidae</i>
1. Клоп грушевий (<i>Stephanitis pyri</i> F.)

2. Видовий склад ентомофагів і акарифагів плодових розсадників

Хижі комахи
Ряд напівтвердокрилі — <i>Hemiptera</i>
Родина <i>Anthocoridae</i>
1. <i>Anthocoris nemorum</i> L.
Ряд сітчастокрилі — <i>Neuroptera</i>
Родина золотоочки — <i>Chrysopidae</i>
1. <i>Chrysopa carnea</i> Steph.
2. <i>Chrysopa perla</i> L.
Ряд твердокрилі — <i>Coleoptera</i>
Родина сонечка — <i>Coccinellidae</i>
1. <i>Adalia bipunctata</i> L.
2. <i>Adalia decimpunctata</i> L.
3. <i>Calvia quatuordecimguttata</i> L.
4. <i>Coccinella septempunctata</i> L.
5. <i>Propylaea quatuordecimpunctata</i> L.
Ряд перетинчастокрилі — <i>Hymenoptera</i>
Родина <i>Trichogrammatidae</i>
1. <i>Trichogramma cacoeciae</i> March.
2. <i>Trichogramma evanescens</i> Westw.
3. <i>Trichogramma embriophagum</i> Htg.
Родина <i>Braconidae</i>
1. <i>Microdus rufipes</i> Nees.
Родина <i>Ichneumonidae</i>
1. <i>Diadegma armillata</i> Grav.
2. <i>Apechthis compunctor</i> L.
3. <i>Pimpla instigator</i> F.
Родина <i>Aphelinidae</i>
1. <i>Aphytis mytilaspidis</i> Leb.
Ряд <i>Dermatoptera</i>
Родина <i>Forficulidae</i>
1. <i>Forficula auricularia</i> L.
Ряд двокрилі — <i>Diptera</i>
Родина <i>Syrphidae</i>
1. <i>Syrphus ribesia</i> L.
2. <i>Syrphus balteatus</i> Deg.
Родина <i>Tachinidae</i>
1. <i>Phryxe vulgaris</i> Lall.
2. <i>Blondellia nigripes</i> Lall.
3. <i>Exorista lawarum</i> L.

Хижі кліщі
Ряд <i>Acariformes</i>
Родина <i>Stigmaesdae</i>
1. <i>Zetzelia mali</i> Ewing.
Родина <i>Anystidae</i>
1. <i>Anystis baccarum</i> L.
Родина <i>Phytoseiidae</i>
1. <i>Metaseiulus longipilus</i> Nesbitt.
2. <i>Typhlodromus tiliarum</i>
3. <i>Typhloctonus formosus</i> Wainst.

Встановлено, що найчисленнішими видами серед фітофагів є комахи (94,9%) з 27 родин і шести рядів. Решта — кліщі з двох родин.

У плодкових розсадниках природні вороги не відіграють істотної ролі в регулюванні чисельності шкідливих видів.

Висновок

У плодкових розсадниках Уманського національного університету садівництва та Інституту помології ім. Л. П. Симиренка в роки досліджень ідентифіковано 101 вид комах і кліщів, серед яких 67 є фітофаги, що пошкоджують рослини, і 34 види корисних комах і кліщів, що обмежують їхню шкідливість. Це викликає потребу розробки екологічно безпечних та економічно доцільних прийомів щодо зниження їх шкідливості в агроценозі плодкових культур.

Перелік посилань

1. *Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений*: в 3 т. / Под общ. ред. В. П. Васильева. — 2-е изд., испр. и доп. — Т. 1. Вредные нематоды, моллюски, членистоногие. — К.: Урожай, 1987. — 440 с.
2. *Вредители сельскохозяйственных культур и лесных насаждений*: в 3 т. / Под общ. ред. В. П. Васильева. — Т. 2. Вредные членистоногие, позвоночные. — 2-е изд., испр. и доп. — К.: Урожай, 1988. — 576 с.
3. Манько О. В. Багаторічний моніторинг видового складу і чисельності комах та кліщів на яблуні в степовій зоні країни / О. В. Манько, О. Г. Власова, В. А. Гродський // *Захист рослин*. — 2002. — № 6. — С. 10–11.
4. Ткачов В. М. Біологічний захист саду від шкідників і хвороб / В. М. Ткачов, Л. Г. Онищенко. — К.: Урожай, 1986. — 184 с.
5. *Методики випробування і застосування пестицидів* / [С. О. Трибель, Д. Д. Сігарьова, М. П. Секун, та ін.]; за ред. проф. С. О. Трибеля. — К.: Світ, 2001. — 448 с.
6. Хоменко І. І. Захист зерняткових садів у Центральному Лісостепу України / Хоменко І. І. — К.: Фенікс, 1996. — 239 с.
7. Яновський Ю. П. Фауна розсадників зерняткових культур у Центральному Лісостепу / Ю. П. Яновський // *Захист рослин*. — 2001. — № 12. — С. 18–19.

ВИДОВОЙ СОСТАВ НАСЕКО- МЫХ И КЛЕЩЕЙ В ПЛОДОВЫХ ПИТОМНИКАХ

Яновский Ю. П.^{1,2}, Слупицкая Ю. В.²

¹ Национальный дендрологический парк «Софиевка» НАН
Украины

² Уманский национальный университет садоводства

Плодовый питомник — искусственно созданный ценоз организмов и насчитывает (по результатам наших исследований) 101 вид. Изучение биологических особенностей развития основных вредителей плодовых питомников будет способствовать разработке экологически безопасных и экономически выгодных систем мероприятий по снижению их вредоносности.

SPECIFIC COMPOSITION OF INSECTS AND PLIERS IS IN FRUIT NURSERIES

Yanovskyi Y. P., Slupitska Y. V.

The National dendrological park “Sofiyivka” of the NAS of
Ukraine.

Uman National University of Horticulture

Fruit-tree nursery is an artificially created phytocenosis that includes 101 species (according to the results of the research). The study of biological features of main fruit-tree nursery pest enables the elaboration of environmentally sound and economically feasible ways of reduction of their harmfulness.

УДК 634.11.:663.2593:663.1:653

Яновський Ю. П.^{1,2}, Фоменко О. О.²

¹ Національний дендрологічний парк «Софіївка» НАН України

² Уманський національний університет садівництва

ЗАХИСТ САДЖАНЦІВ У РОЗСАДНИКУ ЯБЛУНІ ВІД САДОВИХ ТРУБКОВЕРТІВ В УМОВАХ ПРАВОБЕРЕЖНОГО ЛІСОСТЕПУ УКРАЇНИ

Наведено результати досліджень щодо застосування нових препаратів, їх господарсько-біологічної оцінки використання по захисту саджанців яблуні від садових трубкавертів в плодovому розсаднику в умовах правобережного Лісостепу України.

Вступ

Садівництво займає одне з провідних місць в галузі сільського господарства України, тут зосереджено близько третини площ СНД, зайнятими під плодово-ягідними насадженнями. В Україні виробляється 26–30% садівничої продукції. Збільшення виробництва високоякісної продукції яблуні на сьогодні є надзвичайно важливим завданням [10, 11]

Ґрунтово-кліматичні умови в Україні сприятливі для вирощування плодovих культур, і потрібно зазначити, що темпи зростання урожайності

плодovих насаджень і виробництво плодів нижчі за можливі. Підвищення продуктивності плодovих насаджень неможливе без закладки нових інтенсивних садів на заміну старим та непродуктивним, підбору сортів, стійких до хвороб та несприятливих погодних умов, а також надійної сучасної системи захисту рослин [3, 4].

В даний час розроблені і впроваджуються нові прогресивні технології вирощування плодів, ведеться робота з поліпшення сортового асортименту садів, рекомендовані для різних зон інтенсивні